

Het Midden- en Klein Bedrijf en de lokale economie

Gastcollege FRW Utrecht
cursus 'Levensloop MKB'

8 maart 2004

P.H. Pellenbarg
FRW.RUGroningen

Faculteit der Sociale Wetenschappen

INHOUD V.H. COLLEGE

- De gemeente en het MKB
- De gemeente en het vestigingsmilieu voor MKB
- De gemeente en de starter
- De gemeente en de groeier
- De gemeente en de verplaatser
- De gemeente en de stopper
- De gemeente Groningen en haar 'economisch business plan'
- Discussie

Faculteit der Sociale Wetenschappen

DE GEMEENTE EN HET MKB

wat **moet** de gemeente, wat **wil** ze, wat **kan** ze?

- Topproblemen van het MKB
wat kan de gemeente eraan doen???
- Ambities van gemeenten
is MKB een belangrijke doelgroep?
- De eigen inkomsten van de gemeenten
uit belastingheffingen
- Uitgaven van gemeenten
hoeveel besteden ze aan RO en EZ???

TOPPROBLEMEN IN HET MKB

Driekwart v.d. MKB-bedrijven heeft
problemen met de bedrijfsvoering
(ING onderzoek 1999)

- 32% problemen met files
- 31% geen personeel te krijgen
- 29% steeds veranderende sociale wetgeving
- 14% administratieve lasten
- 13% de milleniumwisseling
- 12% veranderende marktverhoudingen
- 8% de crisis in Azië, Rusland en Brazilië
- 7% invoering van de Euro

AMBITIES VAN GEMEENTEN

(wat i.h.a. over lokale economie te lezen staat in de zog. 'collegeprogramma's')

- meer werkgelegenheid
- vestigingsvoorwaarden
- betere communicatie met bedrijfsleven
- ontwikkelen nieuwe bedrijfslocaties
- revitaliseren oude bedrijfslocaties
- lokaal startersbeleid
- lokaal technologiebeleid
- detailhandels- en binnenstadsbeleid
- stedelijke recreatie
- economie en milieu (zoneringsbeleid)
- city en regiomarketing

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

GEMEENTELIJKE BELASTINGEN (miljoen Euro)

jaar	2001
Belasting op inkomen en vermogen	51.053
Belasting op productie en invoer	53.898
Totaal belastinginkomsten	104.960
w.v. Rijk	99.011
Publiekrechtelijke bedrijfsorganen	280
Provincies	759
Gemeenten (o.a. OZB)	3.316
Water- en zuiveringsschappen	1.594

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

GEMEENTELIJKE UITGAVEN

(lopende uitgaven in 2002, miljoen Euro)

Algemeen bestuur	2.249
Openbare orde en veiligheid	850
Verkeer, vervoer, en waterstaat	4.113
Economische Zaken	599
Onderwijs	4.542
Cultuur en recreatie	3.629
Sociale voorzieningen, maatsch. dienstverl.	11.606
Volksgesondheid en milieu	3.789
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	6.199
Financiering en algemene dekkingsmiddelen	3.009
TOTAAL	40.585

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

DE GEMEENTE EN HET MKB

voorlopige conclusies

- De gemeente heeft op economisch gebied heel wat ambities
- Maar niet heel veel wettelijk vastgelegde taken
- En dus ook niet veel financiële armslag om ambities te realiseren
- Formele taken van de gemeente liggen meer op het terrein van RO dan EZ
- Stimulering van de lokale economie zal dus vooral moeten gebeuren via RO:
> beïnvloeding van vestigings-voorwaarden

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

DE GEMEENTE EN HET (LOKALE) VESTIGINGSMILIEU

Uitkomsten van vestigingsplaatsonderzoek

- Algemene waardering van vestigingsplaatsfactoren
- Onderscheid naar belang op nationaal/regionaal/lokaal niveau
- Waardering per sector, op regionaal en lokaal niveau
- Waardering van verschillende typen stedelijke locaties
- Toekomstige verschuiving in behoefte aan stedelijke locaties

Bewertung von Standortfaktoren für die Betriebs- ansiedlung, für unterschiedene Wirtschaftszweigen

FAKTOR / SEKTOR	2/3	4	5	6	7	8	9
MARKTNAHE	+	++	++	+	+	+	+
ZULIEFERER IDEM	0	0	0	0	0	-	0
ROHMATERIALEN	0	++	0	-	-	-	-
ARBEIT: TECHNIKER	+	+	+	+	+	0	0
ARBEIT: KAUFMANNE	+	+	0	+	+	0	+
ARBEITSMENTALITAT	++	++	++	++	++	++	+
STRASSEN: INTERNATIONAL	+	-	0	+	+	0	+
STRASSEN: NATIONAL	+	-	+	+	++	+	-
BINNENSCHIFFFAHRT	-	--	0	--	0	--	+
EISENBAHNEN	-	-	-	-	0	--	-
LUFTHAFEN: NATIONAL	0	-	-	0	0	0	--
LUFTHAFEN: REGIONAL	-	-	-	-	0	-	--
SEEHAFEN	-	--	0	-	0	-	-
GRUNDKOSTEN	+	+	+	+	+	+	+
AUSBAU-MOGLICHKEITEN	+	+	+	+	+	+	+
REPRESENTATIVITAT	+	+	+	+	+	+	+
TELEKOMMUNIKATION	0	--	0	0	0	0	+
SUBCONTRACTORS	0	+	0	0	0	0	0
TRANSPORTBETRIEBE	+	-	0	+	0	0	0
UNIVERSITATEN/R&D	0	0	0	0	-	0	+
SUBVENTIONEN	+	0	+	+	+	0	0
BENEHMEN BEHORDE	+	+	++	++	+	+	+
UMWELTSCHUTZ	0	-	0	0	0	-	0
QUALITAT WOHNEN	0	+	0	+	0	+	0

(QUELLE: AEGIS--PROJECT, FRW/RUG 1993)

GEWICHT VESTIGINGSPL.FACTOREN

Niveau: **NATIONAAL-REGIONAAL-LOKAAL**

• Locatie-aanbod	+	+	+	(BCI 1997)
• Infrastructuur/logistiek	+	+	+	
• Kwaliteit woonomgeving	+	+	0	
• Regiostimulering (premies)	+	+	0	
• Energie/Watervoorziening	+	+	0	
• Toeleveranciers/Kennis	+	+	0	
• Arbeidsmarkt	+	+	0	
• Voorschriften	+	0	0	
• Belastingklimaat	+	0	0	
• Marktverhoudingen	+	0	0	

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

NEDERLAND

De belangrijkste locatiefactoren *per sector* op regionaal en lokaal niveau

INDUSTRIE	HANDEL	VERKEER& VERVOER	DIENSTEN
1. Bereikbaarheid weg	Bereikbaarheid weg	Bereikbaarheid weg	Parkeren
2. Laden&lossen	Laden&lossen	Parkeren	Bereikbaarheid weg
3. Parkeren	Parkeren	Laden&lossen	Personeel
4. Personeel	Gebouw	Telecomvoorz.	Gebouw
5. Gebouw	Telecomvoorz.	Personeel	Telecomvoorz.
6. Telecomvoorz.	Personeel	Gebouw	Representat. Omg.
7. Huur/grondprijs	Huur/grondprijs	Huur/grondprijs	Bereikbaarheid OV
8. Uitbreidingsmogel.	Representat. omg.	Representat. omg.	Huur/grondprijs
9. Representat. omg.	Uitbreidingsmogel.	Telecomdiensten	Landschapp. Kwaliteit
10. Bereikbaarheid OV	Bereikbaarheid OV	Uitbreidingsmogel.	Uitbreidingsmogel.
Bron: B&A 1997			

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

NEDERLAND

Essentiele eisen aan de bedrijfsomgeving
(% van alle genoemde eisen, per sector)

	INDUSTRIE	HANDEL	TRANSPORT	DIENSTEN
BEREIKBAARHEID ALG	50	49	41	43
IDEM VIA WEG	43	45	47	37
IDEM VOOR KLANTEN	17	24	17	31
GEBOUW/OMGEVING	20	21	17	27
PARKEREN	19	21	21	37
BEREIKBAARHEID OV	13	11	14	21
BIJ AAN/AFVOERWEGEN	6	8	4	1
OVERIG	3	3	3	3
<i>Bron:</i> <i>B&A/Ministerie EZ 1998</i>				

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

ONDERZOEK: FRW-BEDRIJVENPANEL

huidig lokatietype en % dat opnieuw daarvoor kiest

• Binnenstad	JA	33	67	NEE
• Rand centrum		29	71	
• Dicht bij NS station		43	66	
• Woonwijk		18	82	
• Industrierterrein m.water&rail		64	36	
• Terrein voor lichte industrie		54	46	
• Kantoorterrein bij snelweg		70	30	
• Invalsweg/rondweg		48	52	
• NEDERLAND TOTAAL	46	54%		

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

Vestigingsplaats-onderzoek m.b.v. FRW-bedrijvenpanel Toekomstige vraag naar bedrijfslokaties

*%winst/verlies (saldij) voor 3 scenario's**

<i>Locatietype</i>	<i>% thans hier gevestigd</i>	<i>I</i>	<i>II</i>	<i>III</i>
Binnenstad	16	- 4	- 18	- 28
Rand binnenstad	23	- 5	- 12	- 23
Woonwijk	12	-11	- 46	- 77
Buitengebied	11	- 3	- 3	- 13
Kantorenterrein	7	+ 7	+ 1	+79
Transport/distr terrein	16	+ 3	+10	+21
Terrein zware industrie	8	+ 4	+10	+17
Gemengd terrein	35	+ 2	- 2	- 5
Invalsweg binnenstad	27	- 1	-5	- 16
Aan/nabij autosnelweg	29	+ 7	+21	+45
Hoofdverkeersweg in de kom	14	- 3	- 10	- 18
Nabij intercitystation	11	+ 4	+14	+34
Nabij OV knooppunt	10	+ 5	+30	+64

*I bedrijven met verhuiskans 50% binnen 2 jaar (N=115) II bedrijven met verhuiskans 10% binnen 2 jaar (N=547) III alle bedrijven (N=1226)

•Bron: Van Steen ESB 27-11-1998

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

DE GEMEENTE EN HET VESTIGINGSKLIMAAT

voorlopige conclusies

- Waar de gemeente niets aan kan doen: MENTALITEIT van ARBEIDSKRACHTEN
- De meest essentiële aspecten van het lokale vestigingsmilieu: LOKATIE AANBOD LIGGING/BEREIKBAARH INFRASTRUCTUUR PARKEREN
- Waar de gemeente wel veel aan kan doen: eigen OPSTELLING

Er blijken grote VERSCHILLEN IN WAARDERING voor verschillende TYPEN LOKATIES in de stad!!

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

GEMEENTELIJK BELEID en de elementen van de BEDRIJVENDEMOGRAFIE

- De gemeente en de starter
- De gemeente en de groeier
- De gemeente en de verplaatser
- De gemeente en de stopper

DE GEMEENTE EN DE STARTER

WAT WIL DE STARTER

- Startkapitaal
- Klanten
- Vakkennis
- Technologie
- Huisvesting
- Personeel

WAT KAN DE GEMEENTE

- Starten met uitkering
- Vakonderwijs/scholing
- Huisvesting starters
- Woon-werk locaties
- Wijkvernieuwing
- Buurteconomie
- Regelgeving
- Procedures
- Communicatie

DE GEMEENTE EN DE GROEIER

- Voor bestaande bedrijven zijn een aantal van dezelfde punten als bij starters van belang:
 - >Vakonderwijs en scholing* *>Huisvesting*
 - >Regelgeving en Procedures* *>Communicatie*
- Daar komt in ieder geval één punt bij:
 - > personeelsvoorziening*
- Probleem: met bestaande bedrijven (groeiers of niet) heeft de gemeente normaliter geen regelmatig contact
 - >Vooral steeds nijpender wordende problemen met de huisvesting blijven hierdoor veelal buiten zicht van de gemeente. Gevolg: verplaatsing*

 Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

DE GEMEENTE EN DE VERHUIZER

- Bedrijfsverhuizing komt zeer veel voor (elk jaar bijna 8% van alle bedrijven)
- Overgrote deel blijft binnen gemeente
- Buitengemeentelijk: graag positief saldo
- Cruciale factor: uitbreidingsruimte binnen de gemeentegrenzen aanbieden
- Ook milieuproblemen spelen vaak een rol
- Het bedrijf wil graag onderhandelen!
- Maar de gemeente heeft weinig te bieden behalve bedrijfsterrein

 Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

BEDRIJFSVERHUIZINGEN 2001/2002

AANTAL VESTIGINGEN - AANTAL WERKZAME PERSONEN

KORTE AFST LANGE AFST TOTAAL KORTE AFST LANGE AFST TOTAAL

SECTOR						
LANDB	1000	200	1200	2900	500	3400
INDUST	3300	800	4100	21100	5600	26700
BOUW	6200	900	7100	25900	4700	30600
GROOTH	6700	2100	8800	22100	8000	30100
DETAILH	5600	900	6500	14700	2000	16700
HORECA	1100	200	1300	2800	700	3500
VERVOER	2900	700	3600	17200	3500	20700
FINANC	1800	500	2300	7500	1700	9200
ADVIES	8500	2800	11300	22400	8200	30600
FACIL DV	7500	2200	9700	29400	9700	39100
PERS DV	5100	1100	6200	9300	2100	11400
ALG DV	1700	500	2200	7600	1400	9000
SUB	51400	12900	64300	182900	48100	231000
ZAK BEH	4800	1400	6200	Bron: Pellenbarg 2004 c.q. VVK 2003)		
TOTAAL	56200	14300	70500			

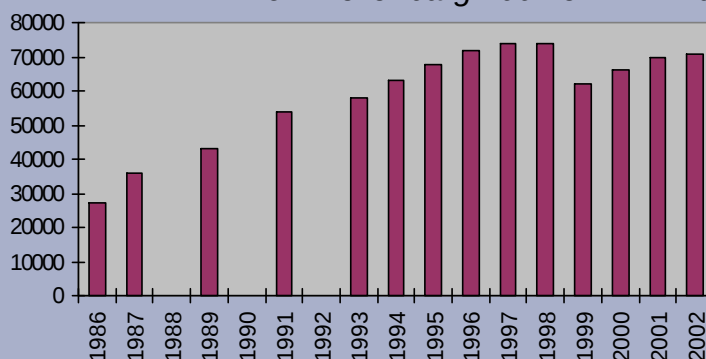
Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

BEDRIJFSVERHUIZINGEN VAN 1987 TOT 2002

1986-1999 te hoge schatting door onvoldoende
screening van verplaatsingsgegevens

1999-2002 meer realistische schatting

Bron: Pellenbarg 2004 en VVK 2003

■ aantal
verplaatste
bedrijfs
vestigingen

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

MIGRATIEMOTIEVEN

Vergelijking pushfactoren

1977-1988-1999

1977

1. Gebrek aan uitbreidingsruimte
2. Organisatorische overwegingen
3. Slechte toestand bedrijfsruimte
4. Dreigende ontiening/huuropzegg.
5. **Geen representatieve omgeving**

Pellenbarg 1977

1988

1. Gebrek aan uitbreidingsruimte
2. Organisatorische overwegingen
3. Moeilijke plaatselijke verkeerssitu.
4. Optimistische toekomstverwacht.
5. Slechte toestand bedrijfsruimte

Besselink et al 1988

1999

1. Gebrek aan uitbreidingsruimte
2. **Geen representatief gebouw**
3. Slechte toestand bedrijfsruimte
4. Organisatorische overwegingen
5. Slechte bereikbaarheid

Kok et al 1999

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

MIGRATIEMOTIEVEN

Vergelijking pullfactoren

1977-1988-1999

1977

1. Mogelijkheid tot uitbreiding
2. Organisatorische overwegingen
3. Aanwezigheid bedrijfsruimte
4. Gunstige verkeersligging
5. Gunstige plaatselijke verkeerssitu.

Pellenbarg 1977

1988

1. Gunstige verkeersligging
2. Mogelijkheid tot uitbreiding
3. Gunstige plaatselijke verkeerssitu.
4. Prijs te verwerken grond/gebouw
5. **Representatief gebouw**

Besselink et al 1988

1999

1. **Representatief gebouw**
2. Bereikbaar voor afnemers/leveranc.
3. Mogelijkheid tot uitbreiding
4. Gunstige verkeersligging
5. Aanwezigheid bedrijfsruimte

Kok et al 1999

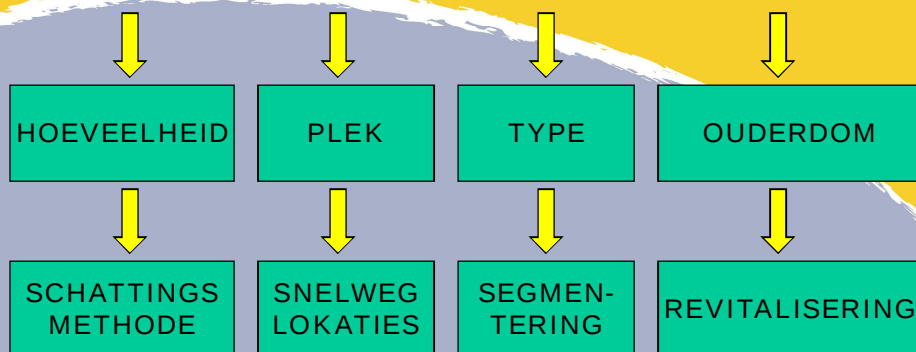
Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

Vergelijking in de tijd 1977-1988-1999 INFORMATIE BRONNEN

- De belangrijkste informatie bronnen over locatie-alternatieven (% vh totaal)
	1977	1988	1999
toevallige bezoeken	18	38	42
zakelijke relaties	28	34	42
gemeenten	20	30	30
makelaars	16	40	42
- Conclusie: het gebruik van informatiebronnen neemt steeds meer toe*
 - De gemeente speelt nog steeds geen hoofdrol*

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

DE GEMEENTE EN DE VERHUIZER CONCLUSIE: HET **LOKATIE-AANBOD** IS CRUCIAAL

HIER IS VEEL WERK VOOR
DE GEMEENTE TE DOEN !!

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

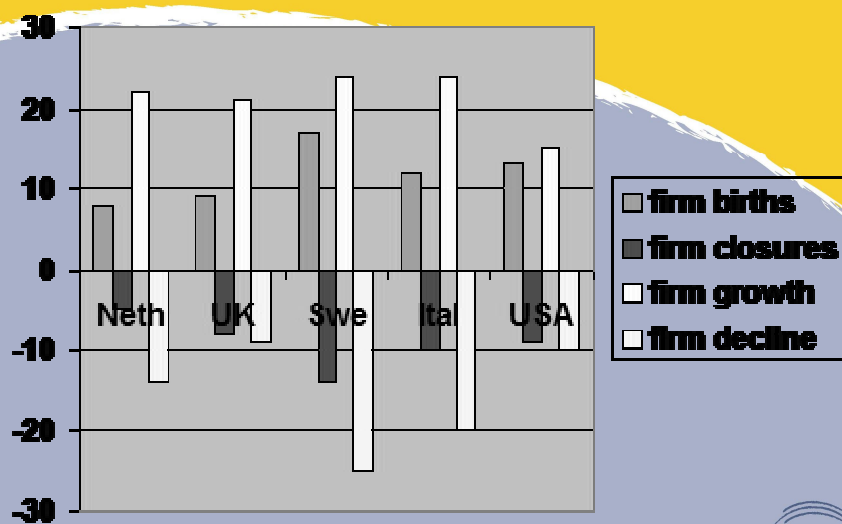
HEEFT DE GEMEENTE OOK EEN TAAK BIJ BEDRIJVEN DIE STOPPEN ????

BEDRIJVENDYNAMIEK 2001

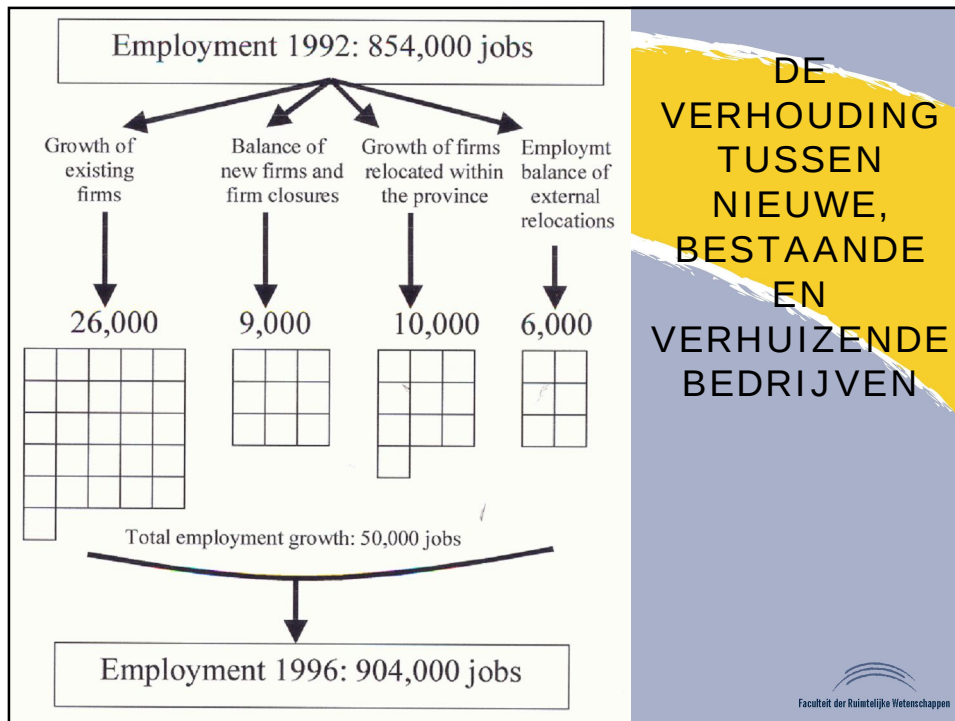
STARTERS*	58.900	*niet eerder actief
ANDERE NIEUWE BEDR**	<u>35.200</u>	als ondernemer
TTOTAAL NIEUWE BEDR.	94.100	**nieuwe vestigingen
STOPPERS	<u>54.900</u>	en filialen van al
NETTO GROEI	39.200	bestaande bedr.
ADMIN.CORRECTIES	<u>-10.700</u>	
NETTO GROEI	28.500	
TOTAAL AANTAL 31-12	923.500	
Bron: VVK 2002		

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

STARTEN EN STOPPEN, GROEIEN EN KRIMPEN

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

GEMEENTELIJK BELEID en BEDRIJVENDEMOGRAFIE

voorlopige conclusies

- Saldo groei/krimp groter dan saldo start/stop
> CONCENTREER LIEVER OP BESTAANDE BEDRIJVEN DAN OP NIEUWE
- Verhuizers qua werkgelegenheid belangrijker dan starters
> CONCENTREER LIEVER OP (voorkomen van) VERHUIZERS DAN OP STARTERS
- Meer ruimtelijke variatie bij starten dan bij stoppen
> CONCENTREER LIEVER OP STARTERS DAN OP STOPPERS

Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen

DE GEMEENTE GRONINGEN EN HAAR 'ECONOMISCH BUSINESS PLAN'

- GA NAAR WWW.GRONINGEN.NL
- WERKEN EN ONDERNEMEN
- Kies: PROFIEL
- GRONINGEN WERKT
- HET ECONOMISCH BUSINESS PLAN kan daarna worden gedownload

Economisch Business Plan Groningen DOELSTELLINGEN

- STERKERE ECONOMISCHE STRUCTUUR
> ***GRONIGEN WORDT EEN CONCURREEREND
ECONOMISCH KERNGEBIED***
- GROEI WERKGELEGENHEID >
***AANTAL BANEN NEEMT TOE VAN 110.000 NU
NAAR 135.000 IN 2010***
- VERLAGING WERKLOOSHEID
> ***VAN 16.000 TERUG NAAR 10.000 IN 2010***

Economisch Business Plan Groningen UITVOERINGSSTRATEGIE

- ANDERE OPSTELLING VAN DE OVERHEID
- VERSTERKEN VAN BELANGRIJKE CLUSTERS EN SECTOREN
- WERKEN AAN MEER RUIMTE VOOR BEDRIJVEN EN INFRASTRUCTUUR
- ARBEIDSMARKT- EN ONDERWIJS-BELEID
- REGIONALE SAMENWERKING

Economisch Business Plan Groningen OPSTELLING VERSTERKING CLUSTERS

• Overheid neemt zelf meer initiatieven• Overheid participeert in projecten (PPS)• Overheid is dienstverlener: flexibel en klantgericht -EZ als frontoffice-complete service-minder regels-frequent communiceren	• Actieprogramma voor kansrijke clusters bijv life sciences• Ontwikkelingsprogramma's voor alle economische sectoren• thema-programma's voor o.a. ondernemerschap, internationalisering, en buurt-economie

Economisch Business Plan Groningen

RUIMTE VOOR BEDRIJVEN INFRASTRUCTUUR voor BEREIKBAARHEID

- Aanleg van HST of MZB verbinding met de Randstad
- Upgrading van de Zuidelijke Ringweg
- Voldoende kantoor- en bedrijfsterrein
- Segmentering van het bedrijfslocatie-aanbod
- Ontwikkelen terreinen in PPS verband (Stationsgebied Zuid, Europapark)

Economisch Business Plan Groningen

ONDERWIJS EN ARBEIDSMARKT REGIONALE SAMENWERKING

• Sluitende aanpak langdurige werkloosheid• Centra voor werk en inkomen• Gesubsidieerde arbeid (WSW, WIW)• Onderwijsbeleid: - <i>imago beroepsonderw</i>- <i>ICT onderwijs</i>- <i>bestrijden drop out</i>	• De stad en haar havens: - groningen sea ports- groningen airport eelde- rail service centrum groningen• Regionale bedrijven-terreinen• Regiovisie Groningen (wonen, werken, verkeer, en recreatie)